

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА СДЕЛКИТЕ ЗА ВНОС НА СТОКИ С УЧАСТИЕТО НА ПОСРЕДНИК

доц. д-р Станислава Панчева
Департамент „Икономика“,
Нов български университет
stgeorgieva@nbu.bg

POSSIBILITIES FOR OPTIMIZING THE ACCOUNTING OF TRANSACTIONS FOR THE IMPORT OF GOODS WITH THE PARTICIPATION OF AN INTERMEDIARY

Associate Professor Stanislava
Pancheva, Ph.D.
Department “Economics”, New Bulgarian
University
stgeorgieva@nbu.bg

Резюме: В научната разработка се изследват сделките за внос на стоки с участието на посредник, като се разкрива тяхната същност и се открояват особеностите им за данъчни и за счетоводни цели. Обособяват се конкретни етапи при протичането им и се открояват стопанските операции, реализиращи се в тях. Извършва се анализ на възможностите за счетоводно третиране на изследваните сделки по етапи на протичане с оглед неговото прецизиране и оптимизиране. На база резултатите от извършения анализ се структурира модел за счетоводно отчитане, с обособени два подхода в него: препоръчителен и допустим алтернативен. Дискутират се и се аргументират решения за нерешени въпроси, установени при апробирането на модела в реална среда.

Ключови думи: внос, счетоводство, стоки, посредник, външнотърговска сделка.

Abstract: The scientific development examines the transactions for the import of goods with the participation of an intermediary, revealing their essence and highlighting their features for tax and accounting purposes. Specific stages in their progress are distinguished and the economic operations implemented in them are highlighted. An analysis of the possibilities for accounting treatment of the investigated transactions by stages of progression is carried out with a view to its refinement and optimization. Based on the results of the analysis, a model for accounting is structured, with two approaches distinguished in it: recommended and permissible alternative. Solutions to unresolved issues identified during the testing of the model in a real environment are discussed and argued.

Keywords: import, accounting, goods, intermediary, foreign trade transaction.

Увод

Активното участие на предприятията от нефинансовата сфера в сделки, реализирани на международните пазари е важна предпоставка за развитие на националната търговия. То създава благоприятни условия за финансово стабилизиране на българската икономика и води и до значително разгръщане на стопанските и икономическите процеси в страната. Не следва да се подценява и ролята му за стабилизиране на производствения сектор, както и значението му за утвърждаване на конкурентоспособността на нефинансовите предприятия на международните пазари. Затова може да се приеме, че темата за външната търговия на страната е не само интересна, но и важна и значима.

Съществено място сред външнотърговските сделки заема вноса на стоки. Неговата същност се изразява чрез покупката на активи от търговци, опериращи в страни, извън Европейския съюз. Той може да се осъществява пряко, когато покупко-продажбата е между доставчик и клиент или непряко, когато в сделката се включва и посредник. Последният е лице, което работи от свое име и за своя сметка при спазване на изискванията, определени в българското законодателство и в законодателството на страната на доставчика. Негова основна цел е да подпомага извършването на вноса на стоки организирайки прехвърлянето на активите или собствеността върху тях от чуждестранния доставчик на българския клиент.

Факт е, че включването на посредник в сделките за внос на стоки усложнява и удължава изпълнението им. Това рефлектира пряко и върху тяхното документирание, счетоводно и данъчно третиране. Ето защо в научната разработка се застъпва тезата, че въпросите, касаещи

сделките за внос на стоки с участието на посредник са сложни и дискуссионни, а тяхното задълбочено и прецизно анализиране с оглед оптимизиране на счетоводното им третиране е необходимо, както за счетоводната теория, така и за практиката.

Позовавайки се на актуалността на темата за обект на настоящото изследване се определят сделките за внос на стоки с участието на посредник, а за предмет тяхното счетоводно третиране в нефинансовите предприятия. Целта е да се изследва процеса на счетоводно отразяване на сделките за внос на стоки с участието на посредник в нефинансовите предприятия-посредници и на тази база да се разкрие тяхната специфика и да се потърсят възможности за оптимизиране на счетоводното им отчитане.

Поради широкия обхват на проблемите извън обхвата на изследване остават случаите, при които: посредникът е чуждестранно лице, регистрирано за целите на облагане с данък върху добавената стойност в държава, различна от Р. България; посредникът работи от името и сметка на друго лице; сделките се осъществяват на специфични пазари (аукциони, борси и т.н.) и при специални условия.

Литературата и нормативната база, използвани в студията са актуални към м. септември 2022 г.

Характеристика на сделките за внос на стоки с участието на посредник

Известно е, че външната търговия се отъждествява с обмен на стоки и други материални ценности между отделните държави. В този смисъл в практиката тя често се определя като синоним на категорията „международна търговия“.

В специализираната литература обаче аргументите са в друга посока. Според преобладаваща част от авторите външната търговия обозначава търговията на една отделна страна, а международната търговия е „свкупността от външната търговия на няколко или на група страни (напр. от външната търговия на балканските страни, на европейските и пр.) или пък цялата свкупност от външната търговия на страните от света„ (Георгиев, Г., Калчев, В., Андонов, Б., 2003: 58) Ето защо между двете категории не следва да се поставя знак за равенство.

Неделима част от външната търговия на всяка държава, в т.ч. и на Р. България е вноса. Той представлява „фактически прехвърляне“ на един или няколко актива и на собствеността върху него/ тях от продавач (чуждестранно лице) на купувач (местно лице). (Масларов, Св., Тошева-Георгиева, Д., 2011: 9) Негов обект най-често са различни видове стоки – материални блага, продукти, произведени с цел задоволяване на определени нужди, потребности на хората в зависимост от техните вкусове и предпочитания, и които могат да бъде продадени на пазара, респ. „движими и недвижими“ вещи, включващи електричество, вода, газ, топлинна и хладилна енергия и стандартен софтуер. (Стока, 2022: 1; Закон за данък върху добавената стойност, 2022: чл. 5, ал. 1) Вещите, от своя страна, се определят като „материални предмети със самостоятелно съществуване и приравнените на тях по силата на закона нематериални обекти, които притежават икономическа стойност и могат да са обект на сделки.“ (Вещи– понятие и видове, 2018: 1)

От гледна точка на начина на осъществяване при вноса на стоки промяната в притежанието и собствеността на активите може да стане пряко между

страните, но може да се реализира и с участието на посредник. Последният е търговец, „който по занятие посредничи за сключване на сделки“; „Лице или институция, които улесняват връзката между отделни видове дейности, най-често между производство и потребление, производство и търговия, както и между лицата, които се занимават с тези дейности“, респ. „Лице или институция, които съдействат за постигане на разбирателство или за установяване на някакви връзки и взаимоотношения между две или повече лица, групи, страни“. (Търговски закон, 2022: чл. 49, ал. 1; Посредник, 2022: 1)

Включването на посредник при реализиране на сделките за внос на стоки позволява тяхното протичане да бъде условно подразделено на два етапа: (Панчева, Ст. 2020а: 134)

ü покупка на стоки от чуждестранен доставчик; и

ü продажба на вече закупени стоки на клиент от страната.

Изследването на обособените два етапа показва, че при реализирането на сделките за внос на стоки участват контрагенти от най-малко две страни, едната от които е извън Европейския съюз. Между тях се извършва доставка по смисъла на Закона за данък върху добавената стойност, респ. прехвърляне „на правото на собственост или на друго вещно право върху стоката, както и на всяко друго право на разпореждане със стоката като собственик“. (Закон за данък върху добавената стойност, 2022: чл. 6) Изискването е доставчикът да е данъчно задължено лице, регистрирано за целите на облагането с данъка върху добавената стойност в друга държава, нечленуваша в Европейския съюз, а посредникът – местно лице, регистрирано по реда на Закона за данък върху до-

бавената стойност в Р. България. От тук се налага и извода, че при внос на стоки с участието на посредник едно предприятие /посредник/, имащо регистрация по реда на Закона за данък върху добавената стойност в Р. България, придобива стоки на територията на страната от друго предприятие /доставчик/, регистрирано за целите на облагането с данъка върху добавената стойност в друга държава, извън Европейския съюз, които стоки в последствие то препродава на трето, българско предприятие /клиент/.

Анализът на описаните по-горе сделки показва и това, че те се отъждествяват с въвеждането на несъюзни стоки на територията на страната, с поставянето на стоки под режим свободно обращение след режим пасивно усъвършенстване, с въвеждането на съюзни стоки на територията на страната от трети територии, които са част от митническата територия на Европейския съюз, както и с всяко друго събитие, в резултат на което възниква митническо задължение. (Закон за данък върху добавената стойност, 2022: чл. 16) В същото време такива сделки не са налице, ако въведените на територията на страната стоки са със статут на временно складиране или са поставени в свободна зона или под митнически режими – митническо складиране, активно усъвършенстване, временен внос с пълно освобождаване от вносни мита, външен транзит. Т.е. има внос на стоки само, ако последните се допускат за свободно обращение.

От счетоводна гледна точка сделките за внос на стоки с участието на посредник също не са лишени от особености. Те се свързват с позоваването им на разпоредбите, постановени в действащите в Р. България закони, документалната им обосновааност и съответствието им с дефиницията за стопански процес.

Освен това при тях се откриват реални предпоставки за надежно оценяване на отчетните обекти в стойност и за реализиране на входящ поток от икономически изгоди от страна на предприятията–купувачи. (Панчева, Ст., 2020б: 93) Ето защо дефиницията им за счетоводни цели би могла да се разшири и допълни в следната насока: *законосъобразен документално обоснован поетапно протичащ стопански процес (съвкупност от вазимосвързани и последователно извършвани стопански операции), при реализирането на който доставчикът – регистрирано по Закона за данък върху добавената стойност лице в друга държава, нечленуваща в Европейския съюз прехвърля непряко (с участието на посредник) на клиента – българско предприятие, регистрирано по реда на Закона за данък върху добавената стойност в страната стоки или собствеността върху тях срещу договорена надеждно определена цена.* (Панчева, Ст., 2020а: 137)

В така предложената дефиниция се открояват няколко съществени характеристики, присъщи на сделките за внос на стоки с участието на посредник. Те могат да се систематизират и представят в следните насоки: (Панчева, Ст., 2020а: 137; Панчева, Ст., 2020б: 93; Панчева, Ст., 2020в: 37–38)

Ø участниците в тези сделки са поне от две различни държави;

Ø при реализирането им могат да се включат много непреки участници – застрахователи, транспортни организации и т.н.; (Петрова, Д., 2006: 9)

Ø тяхното осъществяване се базира на правила, регламентирани в българското и други законодателства; (Отчитане на външнотърговските сделки, 2010: 4)

Ø разплащанията при тях, поне за един от участниците са в чуждестран-

на валута – обстоятелство, налагащо отчитането на курсови разлики; (Национален счетоводен стандарт 21 Ефекти от промените във валутните курсове, 2016; Международен счетоводен стандарт 21 Ефекти от промени в обменните курсове, 2012)

Ø стопански процес са, в който се открояват множество взаимносвързани и последователно осъществявани стопански операции; (Петрол, Л., 2008: 46)

Ø изразяват се чрез непрякото възмездно прехвърляне на стоки или собствеността върху тях от доставчик (чуждестранно лице) на посредник (местно лице), респ. от посредник (местно лице) на клиент (местно лице);

Ø оценката на обектите им на отчитане може да се определи обективно и надеждно; (МСФО – Обща рамка, 2010)

Ø реализират се, преминавайки през отделни етапи: подготовка, сключване и изпълнение; (Външнотърговска сделка: подготовка, сключване, изпълнение, 2014: 5–92)

Ø документално обосновани са за нуждите на счетоводното им отразяване; (Закон за счетоводството, 2019: чл. 4–10)

Ø и доставчикът, и посредника при тях са регистрирани за целите на облагането с данък върху добавената стойност лица;

Ø доставчикът е от страна, нечленуваща в Европейския съюз, докато посредника е лице с български идентификационен номер;

Ø за предприятието–купувач възниква входящ поток от икономически ползи под формата на стоки, а за предприятието–доставчик – входящ поток от финансови средства.

Обобщавайки изложените по-горе разсъждения може да се определи, че вносът на стоки с участието на посредник е комплексна и сложна външнотър-

говска сделка, при която българско предприятие (клиент) придобива непряко (с участието на посредник) стоки, преминаващи през митница, с произтичащите от това последици за страните, от друго предприятие, опериращо в страна извън Европейския съюз (доставчик).

■ Счетоводно третиране на сделките за внос на стоки с участието на посредник и възможности за неговото оптимизиране

Вносът на стоки с участието на посредник се документира с договор за покупко–продажба. Той се сключва между страните, участнички в сделката и има за цел да конкретизира условията за нейното осъществяване, както и правата и задълженията на отделните контрагенти. (Организация и отчитане на търговските сделки, 2010: 36–38) Чрез подписването му се създава известна сигурност, че сложния и многокомпонентен стопански процес на непряка покупко–продажба на стоки, съставляван от множество последователно протичащи стопански операции (покупка на стоката; транспортиране, товарене, претоварване и разтоварване на стоката; съхранение на стоката на пристанища, летища, в складове и др.; застраховане на стоката; последваща продажба на стоката в страната), ще бъде успешно финализиран.

При осъществяването на сделките за внос на стоки с участието на посредник обекти на отчитане са: търгуваните стоки; разходите и приходите, свързани с тяхното прехвърляне от доставчика на клиента, вкл. и тези по валутни операции; възникналите вземания и задължения по доставката (различните разчети); паричните средства, използвани за

осъществяване на разплащанията между участниците в сделката и др. Те се отразяват в счетоводството на посредника като за целта се използват различни активни и пасивни синтетични и аналитични счетоводни сметки, предвидени в неговия индивидуален сметкоплан. И понеже процесът на реализиране на тези сделки е сложен и продължителен, при неговото счетоводно отразяване се открояват множество възможни варианти: (Примерен национален сметкоплан, 2006: 3–16)

- с/без използването на с–ка 301 Доставка;

- с/без използването на сметките от гр. 61 Разходи за дейността;
- с използването на с–ките от гр. 70 Приходи от продажби като операционни или като операционно–резултатни.

Представените варианти за счетоводно отчитане на сделките за вноса на стоки с участието на посредник могат да се онагледят чрез счетоводни статии, представени както в таблица № 1 и таблица № 2: (Отчитане на външнотърговските сделки, 2010: 59–72)

Критичното съпоставяне на представените в таблица № 1 и в таблица № 2 варианти за счетоводно отчитане на

Таблица № 1

Варианти за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник (етап 1. Покупка на стоки от чуждестранен доставчик)

Стопанска операция	Счетоводно отчитане на вноса на стоки с участието на посредник (с използването на сметка 301 Доставка)	Счетоводно отчитане на вноса на стоки с участието на посредник (без използването на сметка 301 Доставка)
1. Покупка на стоките	Д–т сметка 301 Доставка К–т сметка 401 Доставчици	Д–т сметка 304 Стоки К–т сметка 401 Доставчици
2. Начисляване на разходите по доставката на стоките (транспорт, застраховки, товаро–разтоварни разходи и др. за сметка на посредника)	Д–т сметка 301 Доставка К–т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане	Д–т сметка 304 Стоки К–т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане
3. Начисляване на акциза	Д–т сметка 301 Доставка К–т сметка 456 Разчети за акцизи	Д–т сметка 304 Стоки К–т сметка 456 Разчети за акцизи
4. Начисляване на митническите сборове	Д–т сметка 301 Доставка К–т сметка 457 Разчети с митници	Д–т сметка 304 Стоки К–т сметка 457 Разчети с митници

Стопанска операция	Счетоводно отчитане на вноса на стоки с участието на посредник (с използването на сметка 301 Доставки)	Счетоводно отчитане на вноса на стоки с участието на посредник (без използването на сметка 301 Доставки)
5. Начисляване на данъка върху добавената стойност	Д–т сметка 453 Разчети за данък върху добавената стойност, четирицифрена сметка 4531 Начислен данък за покупките К–т сметка 457 Разчети с митници	Д–т сметка 453 Разчети за данък върху добавената стойност, четирицифрена сметка 4531 Начислен данък за покупките К–т сметка 457 Разчети с митници
6. Завеждане на стоките при посредника	Д–т сметка 304 Стоки К–т сметка 301 Доставка	Няма счетоводна статия
7. Разплащане на посредника с участниците в сделката	Д–т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане, 456 Разчети за акцизи, 457 Разчети с митници К–т сметка гр. 50 Парични средства При тази счетоводна статия може да възникнат курсови разлики, отразявани по сметките: 624 разходи по валутни операции и 724 Приходи по валутни операции	Д–т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане, 456 Разчети за акцизи, 457 Разчети с митници К–т сметка гр. 50 Парични средства При тази счетоводна статия може да възникнат курсови разлики, отразявани по сметките: 624 разходи по валутни операции и 724 Приходи по валутни операции

Източник: Панчева, Ст., 2020а: 139; Панчева, Ст., 2020б: 94–95.

Таблица № 2

Варианти за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник (етап 2. Продажба на стоки на клиент от Р. България)

Стопанска операция	Счетоводно отчитане на продажбата на внесени в страната стоки с използването на сметките от гр. 61 Разходи за дейността като операционни и сметките от гр. 70 Приходи от продажби като операционно-резултатни	Счетоводно отчитане на продажбата на внесени в страната стоки без използването на сметките от гр. 61 Разходи за дейността, но с използването на сметките от гр. 70 Приходи от продажби като операционно-резултатни	Счетоводно отчитане на продажбата на внесени в страната стоки без използването на сметките от гр. 61 Разходи за дейността, но с използването на сметките от гр. 70 Приходи от продажби като чисто операционни
1. Фактуриране на продажбата на стоките	Д-т сметка 411 Клиенти К-т сметка 702 Приходи от продажби на стоки	Д-т сметка 411 Клиенти К-т сметка 702 Приходи от продажби на стоки	Д-т сметка 411 Клиенти К-т сметка 702 Приходи от продажби на стоки К-т сметка 304 Стоки Д-т сметка 702 Приходи от продажби на стоки К-т сметка 123 Печалби и загуби от текущата година Ако стоките са акцизни, наред със сметка 702 Приходи от продажби на стоки ще се дебитира също и сметка 456 Разчети за акцизи

2. Отписване на стоките от счетоводството на посредника	Д-т сметка 702 Приходи от продажби на стока К-т сметка 304 Стоки Ако стоките са акцизни, наред със сметка 702 Приходи от продажба на стоки ще се дебитира също и сметка 456 Разчети за акцизи	Д-т сметка 702 Приходи от продажби на стока К-т сметка 304 Стоки Ако стоките са акцизни, наред със сметка 702 Приходи от продажба на стоки ще се дебитира също и сметка 456 Разчети за акцизи	
3. Начисляване на разходите по доставката на стоките (застраховки, транспорт, товарене и разтоварване и др. за сметка на посредника)	Д-т сметка 602 Разходи за външни услуги К-т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане	Д-т сметка 602 Разходи за външни услуги К-т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане	Д-т сметка 602 Разходи за външни услуги К-т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане
4. Приключване на сметките за начислените разходите по доставката на стоките	Д-т сметка 611 Разходи за основна дейност К-т сметка 602 Разходи за външни услуги Д-т с-ка 702 Приходи от продажби на стоки К-т с-ка 611 Разходи за основна дейност	Д-т сметка 702 Приходи от продажби на стоки К-т сметка 602 Разходи за външни услуги	Д-т сметка 123 Печалби и загуби от текущата година К-т сметка 602 Разходи за външни услуги

5. Установяване на финансовия резултат от продажбата на стоките	При печалба Д–т сметка 702 Приходи от продажби на стоки К–т сметка 123 Печалби и загуби от текущата година При загуба Д–т сметка 123 Печалби и загуби от текущата година К–т сметка 702 Приходи от продажби на стоки	При печалба Д–т сметка 702 Приходи от продажби на стоки К–т сметка 123 Печалби и загуби от текущата година При загуба Д–т сметка 123 Печалби и загуби от текущата година К–т сметка 702 Приходи от продажби на стоки	Извънсчетоводно: приходите от продажбата на стоките – разходите по продажбата на стоките = печалбата/загубата от сделката
6. Разплащане на посредника с участниците в сделката	Д–т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане К–т сметка гр. 50 Парични средства	Д–т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане К–т сметка гр. 50 Парични средства	Д–т сметка 401 Доставчици, 4992 Други кредитори, 495 Разчети по застраховане К–т сметка гр. 50 Парични средства
7. Получаване на сумата от клиента	Д–т с–ка от гр. 50 Парични средства К–т с–ка 411 Клиенти	Д–т с–ка от гр. 50 Парични средства К–т с–ка 411 Клиенти	Д–т с–ка от гр. 50 Парични средства К–т с–ка 411 Клиенти

Източник: Панчева, Ст., 2020а: 140–141; Панчева, Ст., 2020в: 39–40.

сделките за внос на стоки с участието на посредник показва следните резултати:

Първо. Между двете възможности за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник, представени в таблица № 1 има немалко общи черти: те водят до еднакъв краен резултат, пораждаат еднакви промени в структурните части на годишния финансов отчет на посредника, размера на дължимия данък върху добавената стойност, отразен в дневника за покупките на посредника е еднакъв, не се нарушават постановките, предвидени за текущото счетоводно отчитане в действащия Закон за счетоводството, спазва се изискването за вярно и честно представяне на данните във финансовия отчет. (Закон за счетоводството, 2022: чл. 3) Същевременно между тях се разкриват и различия, касаещи нееднакъв обем на счетоводната работа и нееднакъв брой на съставляните счетоводни статии. Освен това при първият вариант ясно се вижда доставната стойност на придобитите стоки, докато при втория вариант нейното изчисляване е по извънсчетоводен път. Това предполага извършването на допълнително пресмятане, което често пъти води до грешки.

Базирайки се на резултатите от направения сравнителен анализ на двата варианта за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник, представени в таблица № 1 може да се определи, че първият от тях (с използването на с-ка 301 Доставки) притежава повече предимства. Затова той се приема като по-подходящ за използване в практиката на нефинансовите предприятия, а и също за целите на научното изследване. Следователно същият ще бъде включен като препоръчителен в модела за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник. (Панчева, Ст., 2020а: 139)

Второ. Между трите възможности за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник, представени в таблица № 2 също са налице общи черти: крайният резултат при отделните варианти е един и същ, налице са еднакви промени в структурните части на годишния финансов отчет на посредника, еднакъв е размера на дължимия данък върху добавената стойност, отразен в дневника за продажбите на посредника (0 лв.). Наред с това и при трите варианта не се нарушават указанията, дадени за текущото счетоводно отчитане в Закона за счетоводството и вярно и честно се представят данните за сделките във финансовия отчет на посредника. (Закон за счетоводството, 2022: чл. 3).

Сравнителният анализ на вариантите за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник, представени в таблица № 2 показва още, че между тях съществуват няколко различия: не е еднакъв обема на счетоводната работа; различен е броя на съставляните счетоводни статии; възможно е използването, респ. неизползването на сметките от гр. 61 Разходи за дейността; сметките от гр. 70 Приходи от продажби могат да се третираат като операционно-резултатни или като чисто операционни. Освен това при първият и вторият вариант за счетоводно отчитане ясно се вижда финансовия резултат от сделката, докато при третия вариант изчисляването на печалбата/загубата е по извънсчетоводен път – обстоятелство, налагащо допълнително пресмятане с реална възможност за допускането на грешки.

По повод на практическата приложимост на трите варианта за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник, представени в таблица № 2 също се установяват специфики. Те могат да се представят

в три пункта, както следва: (Панчева, Ст., 2020в: 40–41; Дамянов, Д., 2005: 183–185)

При първият вариант за счетоводно отчитане финансовия резултат от сделките се определя по счетоводен път и това позволява лесното му проследяване, без да се извършва допълнително пресмятане. Но тъй като счетоводното отчитане при него е по-усложнено, използването му е оправдано главно в предприятия, в които има производствен процес. Причината е, че чрез използването на сметките от гр. 61 Разходи за дейността се създават подходящи условия за натрупване и обобщаване на извършени разходи, за проследяване за количества на незавършено производство, за изчисляване по счетоводен път на себестойност на продукцията и т.н. Разбира се въпреки по-големия брой съставяни счетоводни статии, вариантът може да се използва успешно и от посредници, извършващи покупко-продажба на чужди стоки.

Вторият вариант е подходящ за използване от търговски предприятия, вкл. и от предприятия, занимаващи се с посредническа дейност. Това се дължи на обстоятелството, че счетоводното отчитане при него е по-облекчено (отпадат сметките от гр. 61 Разходи за дейността), но същевременно достатъчно всеобхватно и ефективно за формиране на финансов резултат по счетоводен път.

При третият вариант за счетоводно отчитане разходите и приходите от сделките се съпоставят извънсчетоводно (сметка 702 Приходи от продажби на стоки се използва като чисто операционна). Това често води до допускането на грешки, касаещи определянето на печалбата/загубата от извършваните покупки-продажби на стоки. Затова и приложимостта на този вариант в счетовод-

ството на предприятията, извършващи посреднически услуги при внос на стоки е ограничена.

Базирайки се на резултатите от направения сравнителен анализ на трите варианта за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник, представени в таблица № 2, и вземайки под внимание спецификата на посредническата дейност при вноса на стоки, може да се обобщи, че вторият вариант за счетоводно отчитане има най-много предимства. Затова той се приема като водещ за целите на научното изследване и се обособява като препоръчителен в модела за счетоводно отчитане на изследваните сделки.

От тук моделът за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник може да се структурира и представи в следния вид:

ü **Първи етап.** Покупка на стоки в страната (вариант 1 от таблица № 1);

ü **Втори етап.** Последваща продажба на закупените стоки на клиент от Р. България (вариант 2 от таблица № 2).

Вижда се, че в предложения модел за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник са включени само два от вариантите за счетоводно отчитане, съответстващи на двата етапа на протичане на изследваните сделки. Но при направения анализ се установи, че и останалите варианти за счетоводно отчитане са законосъобразни и не нарушават изискванията, поставени в националното законодателство. Затова при необходимост и по решение на ръководството на предприятията, занимаващи с посредническа дейност при вноса на стоки, те също биха могли да се използват. Ето защо моделът за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник може да се разшири и допълни чрез обособява-

нето на два подхода в него: препоръчителен и допустим алтернативен. Така в препоръчителния подход ще попаднат двата най-подходящи варианта за счетоводно отчитане, съответстващи на двата етапа на протичане на сделките за внос на стоки (първи вариант от таблица № 1 и втори вариант от таблица № 2), а в допустимия алтернативен подход ще се включат всички други възможни варианти (втори вариант от таблица № 1 и първи и трети вариант от таблица № 2).

Аргументирането на направеното предложение за структуриране на модела за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник, с неговите два подхода: препоръчителен и допустим алтернативен, може да представи в следните насоки: (Панчева, Ст., 2020а: 142)

Ø моделът е разработен на основата на законосъобразно счетоводно отчитане;

Ø той е методологически издържан и логически структуриран;

Ø съобразен е изцяло с дейността на посредника;

Ø при него са налице условия за цялостно документиране на процеса и надеждно оценяване на стоките, които са обект на покупко-продажба;

Ø гарантирана е възможността за определяне на финансовия резултат от сделката и за съпоставяне на приходите и разходите, извършвани при нея;

Ø вярно и честно се представя информацията за покупко-продажбата на стоките в структурните части на финансовия отчет на посредника.

Актуални проблеми и решения, касаещи прилагането на модела за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник в практиката на нефинансовите предприятия

Апробирането на предложението модел за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник в практиката на нефинансовите предприятия дава възможност за разкриването и на други счетоводни проблеми. Един от тях е свързан със случаите, при които търгуваните стоки преминават транзитно през предприятието на посредника. Това предполага в неговия индивидуален сметкоплан да бъде включена допълнителна четирицифрена или аналитична сметка към синтетична сметка 304 Стоки, която може да има наименование Транзитни стоки. Именно чрез нейното дебитиране, респ. кредитиране следва да се отразяват счетоводно закупените от посредника стоки и тяхното последващо отписване при продажбата им на клиента. Само така ще се гарантира, че информацията, създадена в счетоводството на посредника е точна, ясна и пълна и може да удовлетвори информационните потребности на различните външни и вътрешни ползватели на данни. (Отчитане на външотърговските сделки, 2010: 72–80).

Друг проблем, открит при апробирането на модела за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на посредник е свързан с покупко-продажбата на акцизни стоки. По отношение на неговото решаване следва да се има предвид, че при придобиването на акцизните стоки при посред-

ника се начислява акциз. За целта се кредитира сметка 456 Разчети за акцизи. Следователно при последващата им препродажба на клиента акцизът трябва да бъде „отписан“, при което е нужно да се дебитираща сметка 456 Разчети за акцизи. Т.е. при изпращане на акцизните стоки на клиента посредникът трябва да състави счетоводна статия, при която се дебитират сметка 702 Приходи от продажби на стока с отчетната стойност на стоките, намалена с начисления при придобиването им акциз и сметка 456 Разчети за акцизи с начисления при придобиването на стоките акциз и се кредитира сметка 304 Стоки с отчетната стойност на стоките. Така след разнасяне на сумите от счетоводната статия по съставените синтетични сметки на посредника ще се елиминира изцяло влиянието на акциза върху финансовия резултат от сделката. (Отчитане на външнотърговските сделки, 2010: 72–80).

Проблем възниква и когато се констатира различия между фактурираните и действително получените стоки при посредника. За тяхното счетоводно отразяване в индивидуалния сметкоплан на посредника е подходящо да се предвидят адекватни счетоводни синтетични и/или аналитични сметки. Такива могат да бъдат например синтетична сметка 441 Вземания по рекламации (за случаите, при които вината за възникналите несъответствия при вноса на стоки е на доставчика или на транспортната организация); четирицифрена синтетична сметка 3027 Материали и стоки на път или едноименна на нея аналитична сметка към сметка 304 Стоки (за случаите, при които има забавяне на внасяните стоки от страна на доставчика) и др. Тези сметки следва да се дебитират при констатирани различия между документираните и реално получените стоки и

да се кредитират при тяхното последващо уреждане – действие, с което ще повиши ефективността на контрола върху несъответствията при вноса на стоки. (Дамянов, Д., 2005: 88)

Специфично счетоводно третиране трябва да се предвиди и за случаите, при които сделките за внос на стоки с участието на посредник се осъществяват в условията на търговски кредит (с разсрочено плащане на дължимата сума на доставчика, вкл. и лихвата), при определени условия (бартер, замяна на активи) или на базата на предварително преведен аванс от посредника на доставчика, респ. от клиента на посредника. За тяхното счетоводно отчитане при посредника е подходящо да се обособят синтетични счетоводни сметки като: сметка 403 Доставчици по търговски кредити, сметка 404 Доставчици по доставки при определени условия, сметка 413 Клиенти по търговски кредити, сметка 414 Клиенти по продажби при определени условия, сметка 402 Доставчици по аванси, сметка 412 Клиенти по аванси и др. Тяхното използване ще доведе до повишаване на качеството на информационното осигуряване на изследваните сделки. (Дамянов, Д., 2005: 134–143; Отчитане на външнотърговските сделки, 2010: 59–72; 101–106; Панчева, Ст., 2020в: 41)

■ Заключение

Извършеното изследване показва, че външнотърговските сделки и в частност сделките за внос на стоки с участието на посредник заемат важно място в търговските отношения на страната. Тяхното реализиране води до стабилизиране на икономиката и до повишаване на конкурентоспособността на нефинансовите предприятия. Затова в научната разработка е направен опит за проучва-

не на същността им, като е определено, че те са законосъобразен документално обоснован поетапно протичащ стопански процес (съвкупност от вазимосвързани и последователно извършвани стопански операции), при реализирането на който доставчикът – регистрирано по Закона за данък върху добавената стойност лице в друга държава, нечленуваща в Европейския съюз прехвърля непряко (с участието на посредник) на клиента – българско предприятие, регистрирано по Закона за данък върху добавената стойност в страната стоки или собствеността върху тях срещу договорена надеждно определена цена.

Относно счетоводното отразяване на сделките за внос на стоки с участието на посредник в националната практика са открити различни варианти: с/без използването на с-ка 301 Доставки; с/без използването на сметките от гр. 61 Разходи за дейността; с използването на сметките от гр. 70 Приходи от продажби като операционни или операционно-резултатни. Те са критично съпоставени и на база получените резултати е структуриран законосъобразен, методологически издържан и практически приложим модел за счетоводно отчитане, с обособени в него два подхода: препоръчителен и допустим алтернативен. В първият от тези подходи са включени най-подходящите варианти за счетоводно отчитане на анализиранияте сделки по етапи на протичане, подбрани на база техните положителни черти. Ето защо използването му в нефинансовите предприятия, извършващи посредническа дейност при внос на стоки е препоръчително. Същевременно в допустимия алтернативен подход за счетоводно отчитане са включени тези варианти на счетоводно отчитане, които имат по-ограничено приложение в пра-

китката и затова използването му трябва да е само по изключение.

За постигане на завършеност на модела за счетоводно отчитане на внос на стоки с участието на посредник, същият е апробиран в реална среда. На тази основа са разкрити конкретни счетоводни проблеми, за които са предложени оптимални аргументирани решения. Така е доказано е, че въпреки нормативната му установеност при счетоводното отчитане на непреките сделки за внос на стоки е възможно оптимизиране.

Използвани източници

Damyantov, D. (2005) *Finansovo schetovodstvo*. Svishtov: Tsenov. [Дамянов, Д. (2005) *Финансово счетоводство*. Свищов: Ценов.]

Georgiev, G., Kalchev, V., Andonov, B. (2003) *Vanshnoikonomicheska deynost*. Sofiya: Trakiya-M. [Георгиев, Г., Калчев, В., Андонов, Б. (2003) *Външнoиkоноmическа дейност*. София: Тракия-М.]

Maslarov, S., Tosheva-Georgieva, D. (2011) *Finansirane na vanshnotargovski sdelki*. Sofia: NBU. [Масларов, Св., Тoшева-Георгиева, Д. (2011) *Финансиране на външнoтърговските сделки*. София: НБУ.]

Mezhdunaroden schetovoden standart 21 Efekti ot promeni v obmennite kursove. (2012), dostapen na: <http://balans.bg/225-mss-21-efekti-ot-promeni-v-obmennite-kursove/>, posledno poseten na 10.09.2022. [Международен счетоводен стандарт 21 Ефекти от промени в обменните курсове. (2012), достъпен на: <http://balans.bg/225-mss-21-efekti-ot-promeni-v-obmennite-kursove/>, последно посетен на 10.09.2022.]

MSFO – Obshta ramka. (2010), dostapen na: <http://balans.bg/534-msfo-obshta-ramka/>, posledno poseten na 10.09.2022. [МСФО – Обща рамка. (2010), достъпен

на: <http://balans.bg/534-msfo-obshta-ramka/>, последно посетен на 10.09.2022.]

Natsionalen schetovoden standart 21 Efekti ot promenite vav valutnite kursove. (2016), dostapen na: <http://balans.bg/182-nss-21-efekti-ot-promenite-vyv-valutnite-kursove/>, posledno poseten na 10.09.2022. [*Национален счетоводен стандарт 21 Ефекти от промените във валутните курсове.* (2016), достъпен на: <http://balans.bg/182-nss-21-efekti-ot-promenite-vyv-valutnite-kursove/>, последно посетен на 10.09.2022.]

Organizatsiya i otchitane na targovskite sdelki. (2010) / Minkov, V., Bozhinova, M., Iliyehovski, S. i dr., Svishtov: Tsenov. [*Организация и отчитане на търговските сделки.* (2010) / Минков, В., Божинова, М., Илийчовски, С. и др., Свищов: Ценов.]

Otchitane na vashnotargovskite sdelki. (2010) / Merazchiev, G. Batashki, G. Ivanova-Kuzmanova, St. Pancheva, R. Mihaylova. Svishtov: Tsenov. [*Отчитане на външнотърговските сделки.* (2010) / Меравзчиев, Г. Баташки, Г. Иванова-Кузманова, Ст. Панчева, Р. Михайлова. Свищов: Ценов.]

Pancheva, St. (2020a) *Aktualni metodologiko-prilozhni aspekti na schetovodnoto otchitane na sdelkite za vatreobshnostna dostavka na stoki s uchastieto na posrednik.* Godishnik „Ikonomika i biznes“, № 5. Sofiya, Departament „Ikonomika“, 132–148, dostapen na: file:///C:/Users/DELLU/Downloads/ikonomika-i-biznes-2020%20(4).pdf, posledno poseten na 10.09.2022. [Панчева, Ст. (2020a) *Актуални методологико-приложни аспекти на счетоводното отчитане на сделките за вътреобщностна доставка на стоки с участието на посредник.* Годишник „Икономика и бизнес“, № 5. София, Департамент „Икономика“, 132–148, достъпен на: file:///C:/

Users/DELLU/Downloads/ikonomika-i-biznes-2020%20(4).pdf, последно посетен на 10.09.2022.]

Pancheva, St. (2020b) *Model za schetovodno otchitane na sdelkite za vnos na stoki.* International Scientific Conference Knowledge without borders, Vol. 38.1, Skopje, Institute of Knowledge Management, s. 91–97. [Панчева, Ст. (2020b) *Модел за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки.* International Scientific Conference Knowledge without borders, Vol. 38.1, Skopje, Institute of Knowledge Management, с. 91–97.]

Pancheva, St. (2020в) *Accounting model for export transactions.* – New Knowledge, № 1, p. 37–44. [Панчева, Ст. (2020в) *Модел за счетоводно отчитане на сделките за износ на стоки.* – Новознание, № 1, с. 37–44.]

Petrov, L. (2008) *Osnovi na schetovodstvoto.* Sofia: Martilen. [Петров, Л. (2008) *Основи на счетоводството.* София: Мартилен.]

Petrova, D. (2006) *Schetovodno otchitane na vashnotargovskite sdelki.* Sofiya: Trakiya-M. [Петрова, Д. (2006) *Счетоводно отчитане на външнотърговските сделки.* София: Тракия-М.]

Posrednik. (2022), dostapen na: <https://bg.wiktionary.org/wiki/posrednik>, posledno poseten na 10.09.2022. [*Посредник.* (2022), достъпен на: <https://bg.wiktionary.org/wiki/posrednik>, последно посетен на 10.09.2022.]

Primeren natsionalen smetkoplan (dopalten s shifri na smetkite). (2006) Svishtov: Tsenov. [*Примерен национален сметкоплан (допълнен с шифри на сметките).* (2006) Свищов: Ценов.]

Stoka. (2022), dostapen na: <https://bg.wikipedia.org/wiki/Stoka>, posledno poseten na 10.09.2022. [Стока. (2022), достъпен на: <https://bg.wikipedia.org/wiki/Stoka>, последно посетен на 10.09.2022.]

Targovski zakon. //Darzhaven vestnik, 1991, № 48 posl. izm. 2022, № 25, dostapen na: <https://lex.bg/laws/ldoc/-14917630>, posledno poseten na 10.09.2022. [*Търговски закон.* //Държавен вестник, 1991, № 48 посл. изм. 2022, № 25, достъпен на: <https://lex.bg/laws/ldoc/-14917630>, последно посетен на 10.09.2022.]

Vanshnnotargovska sdelka: podgotovka, sklyuchvane, izpalnenie. (2014) Sofia: Nova zvezda. [*Външнотърговска сделка: подготовка, сключване, изпълнение.* (2014) София: Нова звезда.]

Veshti – ponyatie i vidove. (2018), dostapen na: <http://gramada.orgveshti-ponyatie-i-vidove/>, posledno poseten na 10.09.2022. [*Вещи – понятие и видове.* (2018), достъпен на: <http://gramada.orgвещи-понятие-и-видове/>, последно посетен на 10.09.2022.]

Zakon za danak varhu dobavenata stoynost. //Darzhaven vestnik, 2006, № 63, posl. izm. 2022, № 58, dostapen na: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135533201>, posledno poseten na 10.09.2022. [*Закон за данък върху добавената стойност.* //Държавен вестник, 2006, № 63 посл. изм. 2022, № 58, достъпен на: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135533201>, последно посетен на 10.09.2022.]

Zakon za danak varhu dobavenata stoynost. //Darzhaven vestnik, 2006, № 63, posl. izm. 2022, № 58, dostapen na: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135533201>, posledno poseteni na 10.09.2022. [*Закон за данък върху добавената стойност.* //Държавен вестник, 2006, № 63, посл. изм. 2022, № 58, достъпен на: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135533201>, последно посетен на 10.09.2022.]

Zakon za danak varhu dobavenata stoynost. //Darzhaven vestnik, 2006, № 63, posl. izm. 2022, № 58, dostapen na: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135533201>, posledno poseteni na 10.09.2022. [*Закон за данък върху добавената стойност.* //Държавен вестник, 2006, № 63, посл. изм. 2022, № 58, достъпен на: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135533201>, последно посетен на 10.09.2022.]

Zakon za schetovodstvoto. //Darzhaven vestnik, 2015, № 95 posl. izm. 2021, № 19, dostapen na: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136697598>, posledno poseten na 10.09.2022. [*Закон за счетоводството.* //Държавен вестник, 2015, № 95 посл. изм. 2021, № 19, достъпен на: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136697598>, последно посетен на 10.09.2022.]